

УДК 378.147:37.091.011.3-051:17.022.1

Олена Козлова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-1626-5188

Тетяна Гребеник

Політехнічний технікум КІ СумДУ
ORCID ID 0000-0002-1780-4393

Тетяна Волосюк

Політехнічний технікум КІ СумДУ
ORCID ID 0000-0002-3527-5085

DOI 10.24139/2312-5993/2019.10/062-074

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті висвітлено сутність поняття «професійний імідж» та його значення в успішній професійній діяльності педагога. Проаналізовано основні підходи до визначення поняття «імідж», виокремлено основні характеристики «професійного іміджу», визначено «професійний імідж педагогів». Здійснено аналіз складників структури професійного іміджу майбутніх педагогів, акцентовано на вагомості їх формування задля підвищення конкурентоспроможності майбутнього фахівця в педагогічній сфері. Характеристику структури професійного іміджу майбутнього педагога здійснено через призму його формування в ході професійної підготовки під час навчання в закладі вищої освіти.

Ключові слова: імідж, професійний імідж, імідж педагога, самовдосконалення.

Постановка проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні визначено, що одним із пріоритетних напрямів реформування вищої освіти є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до професійного розвитку та адаптивності, освоєння і впровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на сучасному ринку праці. Ключовою стає позиція професійної підготовки нового покоління педагогів-професіоналів, спроможних сформувати високий педагогічний статус, розвивати особистісну та інформаційну культуру, мислити в ракурсі інноваційності та творчості. За таких умов деформується усталений образ працівника педагогічної сфери, поступаючись появі нового стилю соціальної поведінки педагога, який відповідає завданням розвитку суспільства та актуалізує потребу у вивченні процесу формування професійного іміджу.

Реформування вищої освіти України та входження її до Європейського простору призвели до зміни вимог до педагогічних працівників як із боку держави та закладів вищої освіти, так і з боку громадськості та студентів. Ефективне виконання педагогом навчальної та виховної функцій наразі має доповнюватися також виявом педагогічної майстерності, показником якої є певний рівень сформованості професійного іміджу.

Аналіз актуальних досліджень. Аспекти іміджування вивчало багато науковців: професійне самовдосконалення майбутніх фахівців – О. Борденюк, О. Ігнатюк та ін.; психологічні аспекти формування іміджу – Б. Ананьєв, С. Болсун, О. Панасюк, В. Шепель, Г. Почепцов, Е. Семпсон та ін., зміст професійного іміджу ділової людини – С. Денисюк, О. Порфімович та ін., особливості професійного іміджу педагога – О. Романовська, В. Тимошенко та ін.; специфіку формування професійного іміджу майбутніх фахівців – Л. Данильчук, Ю. Дзядевич, І. Размолодчикова та ін.

Незважаючи на існування багатьох досліджень феномену іміджу та професійного іміджу зокрема, диференціювання його складників та особливостей їх формування у процесі професійної підготовки педагогів досліджені не повною мірою.

Метою статті є виокремлення та аналіз складників структури професійного іміджу майбутніх педагогів.

У ході роботи ми використовували низку теоретичних **методів дослідження**: аналіз, синтез, історичний аналіз, зіставлення, систематизація, узагальнення, логіко-теоретичний аналіз документів.

Виклад основного матеріалу. Психологічний словник трактує поняття «імідж» як сформований у масовій свідомості емоційно забарвлений образ чого-небудь або кого-небудь, що має статус стереотипу (*Психологический словарь, 1996*). Тому вагомого значення в іміджотворенні відіграє його стереотипна зорієнтованість, яка може відігравати як позитивну, так і негативну роль. У сучасному суспільстві часто поняття «імідж» ототожнюють із образом, штучно сформованим із певною метою, тому, апелюючи до тверджень Р. Шулигіної, зауважимо, що на практиці ідеально вдалий імідж створюється природним шляхом з урахуванням особистих якостей людини, адже «кліше» або «амплуа» (користуючись різнопредметною термінологією) повинні відповідати можливостям суб'єкта з урахуванням конкретних психолого-фізіологічних особливостей (Шулигіна, 2012). Провідний фахівець у галузі іміджології В. Шепель пропонує розглядати поняття іміджу як збірне, головним компонентом якого є особиста привабливість фахівця (Шепель, 2002). Імідж як комплексна характеристика особистості може бути як спонтанним явищем, так і мати цілеспрямований характер, тобто мету, завдання та очікуваний результат. В. Шепель стверджує, що «імідж людини витікає з минулого досвіду і є складним системним утворенням, що поєднує низку часткових іміджів. Він має нести цілісний характер, всі його риси узгоджені, не суперечать одна одній» (Шепель, 2002, с. 16).

Натомість А. Борисюк розглядає збірний імідж представника певної соціальної групи (за професією, за етнічною належністю, за віком тощо) як соціально-психологічну категорію та сукупний образ, сформований у процесі суб'єктивного сприйняття й оцінювання іншими. Науковець передбачає насамперед «усвідомлення характеру наявного колективного

іміджу професії, його прийняття і цілеспрямовані дії з формування власного індивідуального іміджу» (Борисюк, 2008, с. 53). Ми поділяємо точку зору науковця щодо поєднання особистісного та професійного іміджів, які в тандемі сприяють формуванню гармонійної, харизматичної особистості професіонала з власною поведінковою лінією.

Професійний імідж відображає моральні та фахові якості спеціаліста і є цілеспрямовано сконструйованим образом для оточення, відображаючи міру його відповідності очікуванням і потребам суспільства.

Питання наявності високого рівня сформованості професійного іміджу для педагога значно вагомніше, ніж для представників інших професій, тому що саме педагоги формують імідж своїх студентів та являються для них взірцями. Також відомий факт трансляції відношення студента до педагога на рівень зацікавленості предметом, який він викладає, а відтак – на ефективність освітнього процесу загалом. Дослідниця В. Тимошенко справедливо ототожнювала імідж педагога з проекцією його особистості, характеризуючи його наявністю власного стилю поведінки та низкою індивідуальних характеристик, що роблять його неповторним (Тимошенко, 2016).

Аналізуючи здобутки науковців із іміджотворення та власні трактування основних дефініцій, варто виокремити зміст поняття «професійний імідж майбутнього педагога», що являє собою інтегративну характеристику майбутнього педагога, цілеспрямовано сформовану в процесах навчання та іміджотворчої діяльності на основі системного поєднання особистісного (моральні цінності, стиль поведінки, мовлення, зовнішність, характер тощо), професійного (компетентність, професійна культура) і соціального (соціальні стереотипи, уявлення про роль професії в суспільстві, комунікативний образ професії в освітньо-інформаційному просторі тощо) концептів, репрезентованих особою у вигляді цілісного позитивного образу під час взаємодії з учнями і студентами, їхніми батьками, педагогами, соціумом. Оскільки означене поняття є багатокомпонентною характеристикою фахівця, для більш повного його трактування варто здійснити аналіз складників структури професійного іміджу майбутнього педагога.

Цікавим є підхід до структуроутворення іміджу, який пропонує С. Болсун. Науковець стверджує, що професійний імідж має складатись із чотирьох компонентів: імідж змісту (якість знань та рівень умінь, актуальність використання іміджу, грамотність, професіоналізм тощо); імідж соціальний (затребуваність); імідж фінансовий (реальність); імідж суб'єктний (особистісно зорієнтований) (Болсун, 2013). Подібний підхід до структурування професійного іміджу знаходимо в науковому доробку Л. Мітіної, яка вважає, що імідж професіонала – це складне утворення, і пропонує такі його складові: зовнішні (зовнішність, манери, мова, голос, міміка, хода тощо); внутрішні (інтелект, спосіб мислення, ідеї, інтереси, ерудиція тощо); процесуальні (форми спілкування, темперамент,

професіоналізм, виразність, темп, традиції) та образів (виникають під час появи людини й залишаються при її зникненні). Науковець розглядає професійний імідж як конгломерат таких складових: габітарної, когнітивної, вербальної, кінетичної (Митина, 1998).

Розглядаючи професійний імідж як багатоаспектне явище, що охоплює як професійні, так і особистісні характеристики фахівця, ми спиралась на результати досліджень Л. Донської, модель професійного іміджу якої передбачає в його структурі «ядро іміджу (природний компонент), внутрішній рівень (особистісний, професійний, поведінковий компоненти) і зовнішній рівень (візуальний, аудіальний, ольфакторний, кінестетичний компоненти)» (Донская, 2004, с. 19).

Комплексний аналіз досліджуваного утворення дав змогу виокремити в ньому такі змістові складники, як особистісний, діяльнісний та соціальний. Професійний імідж майбутніх педагогів як інтегративна характеристика фахівця має включати в себе: позитивні особистісні якості, відмітні риси характеру та основні базові цінності (відповідальність, гуманізм, чесність, ініціативність, доброта, емпатійність, щирість та інші); вихованість та рівень загальної культури; умотивованість до особистісного розвитку та кар'єрного зростання; лідерські устремління; володіння фундаментальними та фаховими знаннями в галузі педагогіки; володіння теоретичними знаннями самоменеджменту (самопрогнозування, самооцінювання, самокритика, самоорганізація, самозобов'язання); обізнаність щодо новітніх технологій будівельної галузі; розуміння сутності педагогічних проблем; володіння спеціальними психолого-педагогічними технологіями; наявність методичної компетентності; орієнтація на власні організаційно-управлінські здібності та власну позицію в процесі прийняття рішень; спроможність виконувати професійні обов'язки; готовність до партнерства, спільних ідей, співпраці та взаємопідтримки; прояв громадянської активності, свідома участь у суспільному житті; володіння технологіями самоменеджменту (самоосвіта, уміння проектувати, організовувати, аналізувати, оцінювати, коригувати власну професійну діяльність); володіння методами вдосконалення власного професійного іміджу; володіння аналітичними, концептуальними та діагностичними фаховими здібностями; прояв позитивних габітарних характеристик; прояв власного стилю поведінки; уміння саморепрезентації; відповідність соціально-привабливому образу; позитивні стратифікаційні характеристики оточення (сім'я, друзі, знайомі, колеги, специфіка соціальної групи, ступінь її престижу та інші); уміння формувати та підтримувати позитивну репутацію.

Особистісний складник реалізується в позитивному ставленні до професії, інтересі до неї, потребі самовдосконалюватися. Передбачає наявність позитивних особистісних якостей, сформованість мотивів, що зумовлюють активність майбутніх педагогів до створення власного

професійного іміджу, а також системи фахових, методичних знань, знань у галузі іміджології та самоменеджменту.

Недооцінювання або ігнорування цієї першооснови професіоналізму (психолого-педагогічних знань) призводить деяких педагогічних працівників до ремісництва, штампів, примітивізму, рутини (Дружилов, 2000).

Водночас, крім фахових знань і вмінь, сучасний спеціаліст повинен мати особистісні якості, актуальні в умовах економічної нестабільності: стресостійкість, відповідальність, дисциплінованість, амбіційність, цілеспрямованість, схильність до інноваційної діяльності.

Ураховуючи педагогічну специфіку підготовки майбутнього педагога, актуальними є наявність та демонстрування таких особистісних якостей, як толерантність, доброзичливість, тактовність, здатність до взаєморозуміння, рефлексії та емпатії. Також вагоме значення у формуванні професійного іміджу набувають такі особистісні якості, як щирість, чесність, безпосередність, гуманізм та інші. Саме базові цінності педагога викликають симпатію чи антипатію студентів, колег, партнерів і є основою для формування його професійного іміджу.

Велике значення для успішної професійної діяльності має високий рівень загальної культури педагога, тим більше зараз, коли значно зріс загальний культурний і загальноосвітній рівень молоді, розширилося коло її інтересів. Тому вагоме значення в аспекті формування професійного іміджу майбутніх педагогів має сформований світогляд майбутнього фахівця. Під цим поняттям традиційно розуміють систему узагальнених поглядів на об'єктивний світ та місце людини в ньому, на ставлення людей до оточення та самих себе, а також обумовлені цими поглядами переконання, ідеали, принципи пізнання й діяльності. Приєднуємося до думки Н. Лавриченко щодо формування світогляду майбутніх фахівців, яке безпосередньо стосується педагогічного процесу в триєдності його складових – навчання, виховання й соціалізації (Волинець та ін., 2014).

Особистісний складник професійного іміджу також охоплює особистісні потреби й мотиви діяльності людини, які спонукають до розвитку та накопичення професійного потенціалу. Аналіз наукових досліджень із цього питання доводить, що науковці одностайні в твердженні стосовно того, що рушійною силою формування іміджу є мотивація. Ми розуміємо це поняття як сукупність індивідуальних цінностей, здатних задовольнити потреби людини (психологічне чи фізіологічне відчуття нестачі чогось), які в поєднанні викликають рушійний ефект. Саме особистісні мотиви та рівень умотивованості педагога слугують механізмом спонукання його до особистісної та професійної реалізації.

Формування особистісного складника професійного іміджу майбутніх педагогів можливе шляхом залучення молоді до виховних заходів закладу, які мають на меті пропагування загальноприйнятих людських цінностей та

норм поведінки. Це можуть бути виховні години, бібліотечні уроки, культурно-масові заходи, екскурсії, волонтерство, молодіжні акції та проекти, діяльність у межах молодіжних об'єднань. Вагомого значення набуває залучення молоді до діяльності в органах студентського самоврядування, участь у тренінгах, спрямованих на розвиток молодіжної ініціативи та особистісного розвитку. Активна участь молоді в предметних олімпіадах, наукових конференціях, ярмарках професій, круглих столах за участю представників виробництва підвищить рівень фундаментальних фахових знань та розширить світогляд майбутніх педагогів в інноваційних аспектах педагогіки.

Діяльнісний складник професійного іміджу майбутніх педагогів пов'язаний із їхньою здатністю до творчої фахової діяльності, постійної самоосвіти й самовдосконалення, прояву соціальної активності. Він охоплює вміння та навички, необхідні для вирішення професійних завдань, моделювання професійної діяльності, організації власної іміджотворчої діяльності, самоменеджменту.

Специфіка педагогічного спрямування професії диктує необхідність реалізації знань з педагогіки та психології; володіння методикою викладання; наявності організаційно-управлінських здібностей, проектною здатністю (Уйсімбаєва, 2015), професійної поінформованості та професійної майстерності фахівця.

Набута під час навчально-практичної підготовки система знань та досвіду майбутніх педагогів має бути доповнена здатністю встановлювати доцільні стосунки; умінням прогнозувати, організовувати, оцінювати, аналізувати, коригувати власну професійну діяльність; бачити причинно-наслідкові зв'язки; мати аналітичні, концептуальні та діагностичні фахові здібності. Особливо важливим вважаємо розуміння і внутрішнє прийняття фахівцем цілей і завдань професійної діяльності, а також співзвучних із нею інтересів, настанов, переконань і поглядів.

Аналіз актуальних досліджень показує, що в професійній підготовці майбутнього педагога важливо розвивати установку на особистісно орієнтоване професійне самовдосконалення, якого можна досягти під час створення певних умов пізнання студентами своїх мотивів, цілей і можливостей реалізації особистісних властивостей та якостей.

Ураховуючи науковий доробок із цього питання та власний досвід, вважаємо, що самовдосконалення як складова формування професійного іміджу фахівця в процесі навчання має базуватися на таких принципах: абстрагування від зовнішніх факторів (розвиток почуття відповідальності за власну успішність); самокритичність (об'єктивне оцінювання своєї зовнішності, якості знань, навичок, особистісних якостей та площин, що потребують розвитку); індивідуалізація (своєрідність стилю, несхожість на інших); векторність (конкретизована спрямованість на результат); комплексність (урахування всіх особистісних та професійних недоліків, одночасна робота

над їх подоланням); активність (ініціатива та системна робота над собою); єдність (поєднання особистісного та професійного, асоціювання себе з професією); новаторство (залучення нових технік саморозвитку, створення нових особистісно спрямованих методик самовдосконалення).

Орієнтуючись на особистісні організаційно-управлінські здібності та вміння їх реалізовувати в контексті формування професійного іміджу майбутнього педагога, нового змісту набувають навички прояву лідерських устремлінь (Мильор, 2006). Під лідерством прийнято розуміти один із процесів організації й управління певною соціальною групою, який сприяє досягненню групових цілей в оптимальні терміни і з оптимальним ефектом (Калашнікова, 2010). За наявності високого рівня сформованості лідерських якостей фахівець потенційно здатний бути ініціатором, організатором, емоційним центром групи та її об'єднувальною ланкою, що є важливим для ефективної діяльності педагога.

Реалізація особистісних та професійних амбіцій та лідерських устремлінь вимагає чіткої самоорганізації та самоконтролю. Саме ці аспекти висвітлює сучасний самоменеджмент – це щоденне послідовне й цілеспрямоване використання ефективних методів, прийомів, технологій самостійного управління людиною процесом власної життєдіяльності, спрямованої на досягнення успіху в професійному та особистому житті. У сучасній практиці управління самоменеджмент є ефективним інструментом, який передбачає раціоналізацію власних дій, оптимізацію процесу досягнення цілей за умови раціонального використання ресурсів.

Вагомого значення в контексті іміджотворчого процесу відіграє рівень володіння технологіями самоменеджменту як важелем особистісного розвитку. Реалізація концепцій самоменеджменту дозволяє не лише ефективно здійснювати самоосвіту, самооцінку, самопроекування, самоорганізування, а й розвинути такі ключові навички, необхідні для успішного професійного зростання: здатність керувати собою за рахунок раціоналізації часу, енергії, умінь, спритності, підвищення стійкості до стресу, вміння встановлювати чіткі й реалістичні цілі відповідно до сучасних реалій; постійне особистісне зростання, сприйнятливність до нових ситуацій і можливостей; володіння техніками ефективних стратегій і управлінських підходів до прийняття рішень; вміння впливати на оточуючих, формувати робочі групи, організовувати плідну командну роботу; застосування творчого підходу і здатність до інновацій, генерування ідей тощо. Застосування техніки самоменеджменту дозволяє значно збільшити творчий і професійний потенціал за рахунок розумного використання свого часу, що дозволяє досягати цілей самореалізації у значно коротший термін. Названі позиції підтверджують важливість володіння техніками самоменеджменту для ефективного формування професійного іміджу майбутніх педагогів.

Нерозривний зв'язок понять «професійний імідж» та «соціум» зумовлює необхідність високої громадянської активності, готовності до партнерства та взаємодії майбутніх педагогів. Професійна активність веде до розвитку в професії, соціальна активність – до розвитку особистісного, що нерозривно пов'язано в понятті «професійний імідж». Тому готовність до плідної командної роботи з партнерами, ефективна взаємодія в учнівському та педагогічному колективах, прагнення до реалізації ініціатив є підґрунтям формування позитивного професійного іміджу педагога.

Сформувані показники діяльнісного складника варто, залучаючи майбутніх педагогів до педагогічних практик та стажування. Корисним механізмом впливу стає метод проектів, який дає можливість майбутньому фахівцю реалізувати власну ініціативу, апробуючи на практиці методи самоменеджменту, техніки взаємодії в команді, технології організації та управління, методики прийняття рішень тощо.

Соціальний складник професійного іміджу майбутніх педагогів забезпечує успішність культурного зростання майбутнього фахівця і сприяє його самореалізації, активізує особистісний потенціал. Цей компонент передбачає наявність комунікативних умінь, навичок ефективного репрезентування ділових та особистісних якостей фахівця; гнучкості поведінки з огляду на потреби соціального оточення; прагнень відповідати соціально привабливому образу; відповідності зовнішніх і внутрішніх характеристик фахівця ustalеним вимогам суспільства до професії.

Наявність фахових знань та вмінь не гарантує успішну професійну реалізацію педагога – знаковою здатністю є спроможність виконувати професійні обов'язки, тобто здатність використовувати наявний потенціал для успішного здійснення професійних обов'язків відповідно до поставленої мети. Також не варто недооцінювати володіння технологіями самопрезентації як методами найбільш раціонально представити свої позитивні професійні та особистісні характеристики. Самопрезентація – це цілеспрямоване демонстрування компонентів іміджу в найбільш вигідному світлі. Це діяльність та процес формування першого враження, яке відображає низку домінантних переваг об'єкта. У професійному житті самопрезентація реалізується під час співбесіди, проведення занять, звітування про виконану роботу, знайомства з колективом, участі в конкурсі тощо.

Оскільки імідж є відносним поняттям і залежить від думки оточення стосовно об'єкта, вагому роль відіграє вміння об'єкта репрезентувати себе з найвигіднішого боку. Ми розуміємо саморепрезентацію як уміння та цілеспрямований процес подавання об'єктом своїх позитивних домінантних рис визначеному колу суб'єктів. Окреслені вміння особливо важливі в процесі формування професійного іміджу майбутнього педагога.

Активне залучення майбутніх педагогів до публічних виступів, до здійснення саморепрезентацій сприяє формуванню соціального складника

професійного іміджу. Молодь має розуміти вагомість не лише зовнішнього вигляду, а й наявності позитивної репутації та професійно привабливого стилю поведінки. Це реалізується під час залучення молоді до обговорень, дискусій, круглих столів, конкурсів тощо.

Сьогодення ставить перед педагогами серйозні вимоги, серед них – володіння комунікативними здібностями. Ці навички дозволяють ефективно розв'язувати фахові завдання, основою яких є спілкування з педагогічним колективом, учнями та батьками. Тому особливим аспектом професійної діяльності педагога є володіння практичними вміннями і навичками вербальної та невербальної комунікації, розвиток мовних здібностей за наявності певного досвіду. Як слушно зауважує О. Семенов, важливу роль у формуванні позитивного враження про педагога відіграє чітка вимова слів, чистота і ясність тембру, гнучкість, рухомість, адаптивність, емоційна насиченість фрази і сугестивність. Науковець розглядає професійність роботи педагогічного працівника крізь призму спілкування з аудиторією, рівня сприйняття учнів, ефективність прийомів контакту з аудиторією (Семенов, 2014). Тому конструювання професійного іміджу педагога має передбачати отримання сукупності спеціальних знань, умінь та навичок, якостей, професійного досвіду і норм поведінки, яке відбувається в закладі вищої освіти та забезпечує можливість успішної мовної й мовленнєвої діяльності в подальшій роботі.

Формування професійного іміджу має охоплювати: стиль у роботі, під яким розуміють уміння спілкуватися з людьми, знаходити спільну мову, організовувати вироблення спільних рішень, відстоювати та аргументувати власну точку зору в дискусіях; наявність принципової думки, коли, не переслідуючи мету висунення нових поглядів, людина просто ототожнює із собою наявні ідеї та концепції; сформованість власного характеру, якому повинні бути властиві впевненість у собі, чіткість у викладі власної точки зору, артистизм як здібність захопити й утримати увагу публіки, переконати свою аудиторію.

До соціального складника ми відносимо формування позитивних габітарних характеристик як відображення особистої елегантності та інтелігентності. Уміння дібрати одяг та аксесуари, що створюють візуальний соціально привабливий портрет людини та успішного фахівця, є особливо важливим. Зовнішній вигляд, предмети інтер'єру в комплексі підтверджують визначений (бажаний) статус людини, досить чітко визначене становище [індивіда](#) в соціальній ієрархії [групи](#) або групи у взаємостосунках з іншими групами.

Також соціальний складник професійного іміджу майбутнього педагога відображає соціальний фон людини, що впливає на сприйняття його як майбутнього фахівця, тобто особистісні характеристики оточення (сім'я, друзі, знайомі, колеги), та стратифікаційні характеристики

середовища (специфіка соціальної групи, ступінь її престижу). Не варто зменшувати роль стереотипного мислення суспільства. Погоджуємось із Т. Устименко в тому, що «соціальні стереотипи не лише спрощують, схематизують, а то й прямо спотворюють бачення соціальної реальності; стереотипізація виконує об'єктивно необхідну та корисну функцію, тому що саме ці спрощення і схематизація об'єктивно необхідні й корисні в психічній регуляції діяльності» (Устименко, 2011, с. 65). З огляду на зазначене, педагог стає об'єктом пильної уваги своїх вихованців, колег, партнерів, що спричиняє необхідність наявності позитивних характеристик з боку його оточення. Злам наявних стереотипів щодо педагога відбувається через наявність позитивних тверджень, індивідуалізацію професійної діяльності та зростання престижу педагогічної діяльності.

Аналізуючи складники структури професійного майбутнього педагога, зазначимо, що всі вони розглядались із позиції співіснування та взаємодії. Ізольованість окреслених складників неможлива, оскільки поняття професійного іміджу має багатоаспектний характер і є гармонійним за умови дотримання принципів комплексності, системності та взаємозалежності.

Висновки. Отже, професійний імідж майбутнього педагога характеризується визначеними складниками (особистісним, діяльнісним, соціальним), формується протягом усього особистісного та професійного життя фахівця, з опертям на специфіку професії та наявний запит соціуму.

Тому подальший пошуковий інтерес становить поглиблене дослідження технологій формування професійного іміджу майбутніх педагогів у закладі вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Психологический словарь* (1996). Москва (*Psychological dictionary* (1996). Moscow).
- Шулигіна, Р. А. (2012). Обдаровані діти в освітньому просторі сучасного навчального закладу. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія: Психолого-педагогічні науки*, 3, 56-60 (Shulygina, R. A. (2012). Gifted children in the educational space of the modern education institution. *Scientific notes of the Nizhyn state university named after Mykola Gogol. Series: Psychological and pedagogical sciences*, 3, 56-60).
- Шепель, В. М. (2002). *Как нравиться людям*. Москва: Народное образование (Shepel, V. M. (2002). *How to attract people*. Moscow: Public education).
- Борисюк, А. С. (2008). Соціально-психологічні аспекти професійного самовизначення особистості. *Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія*, 10, Вип. 7, 52-61 (Borysiuk, A. S. (2008). Socio-psychological aspects of personality professional self-determination. *Actual problems of psychology: Psychology of education. Genetic psychology. Medical Psychology*, 10, Issue 7, 52-61).
- Тимошенко, В. (2016). Педагогічний імідж викладача ВНЗ як частина професійної компетенції. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць СНУ ім. В. Даля*, 2 (71), 196-200 (Tymoshenko, V. (2016). Pedagogical image of a university teacher as part of professional competence. *Personality*

- Spirituality: Methodology, Theory and Practice: Coll. of scient. works of SNU named after V. Dahl, 2 (71), 196-200).*
- Болсун, С. А. (2013). Професійний імідж керівника навчального закладу. *Управління школою, 7/9, 51-55* (Bolsun, S. A. (2013). Professional image of the head of the education institution. *School management, 7/9, 51-55*).
- Митина, Л. М. (1998). *Психология профессионального развития учителя*. Москва: Флинта (Mitina, L. M. (1998). *Psychology of teacher professional development*. Moscow: Flinta).
- Донская, Л. Ю. (2004). *Психологические условия формирования имиджа преподавателя высшей школы* (автореф. дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.07). Ставрополь (Donskaia, L. Yu. (2004). *Psychological conditions for the teacher's formation of the image of higher education* (PhD thesis abstract). Stavropol).
- Дружилов, С. А. (2000). *Психологические проблемы формирования профессионализма и профессиональной культуры специалиста*. Новокузнецк (Druzhilov, S. A. (2000). *Psychological problems of the formation of the specialist's professionalism and professional culture*. Novokuznetsk).
- Волинець, Л. Л., Єгоров, Г. С., Лавриченко, Н. М., Локшина, О. І., Мельниченко, Б. Ф., Першукова, О. О., Шеверун, Н. В. (2014). *Світоглядний потенціал шкільної гуманітарної освіти в країнах Європейського Союзу та США*. Київ: Педагогічна думка (Volynets, L. L., Ehorov, H. S., Lavrychenko, N. M., Lokshyna, O. I., Melnichenko, B. F., Pershukova, O. O., Sheverun, N. V. (2014). *Worldview Potential of School Humanities Education in the European Union and the USA*. Kyiv: Pedagogical Thought).
- Уйсімбаєва, М. (2015). Методика виховання соціальної активності старшокласників засобами проектної діяльності в позакласній роботі. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки, 15, 310-315* (Uysimbayeva, M. (2015). Methods of education of social activity of high school students by means of project activity in extracurricular work. *The origins of pedagogical mastery. Series: Pedagogical Sciences, 15, 310-315*).
- Мильор, Г. (2006). *Как эффективно управлять*. Москва: Прогресс (Millor, H. (2006). *How to manage effectively*. Moscow: Progress).
- Калашнікова, С. А. (2010). *Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства*. Київ (Kalashnikova, S. A. (2010). *The educational paradigm of leadership professionalization of management*. Kyiv).
- Семенов, О. М. (2014). Творчий саморозвиток майбутнього вчителя у процесі евристичного навчання. *Пізнавально-творча і професійна самореалізація особистості в евристичній освіті*, сс. 137-173 (Semenog, O. M. (2014). Future teacher's creative self-development in the process of heuristic learning. *Cognitive-creative and professional self-realization of personality in heuristic education*, pp. 137-173).
- Устименко, Т. А. (2011). Розвиток особистості і функції культури. *Особистість в освіті: парадигма культури*, сс. 37-84 (Ustyomenko, T. A. (2011). Development of personality and culture function. *Personality in education: the culture paradigm*, pp. 37-84).

РЕЗЮМЕ

Козлова Олена, Гребеник Тетяна, Волосюк Тетяна. Структура професійного іміджу майбутніх педагогів.

В статті освітлено сутність поняття «професійний імідж» і його значення в успішній професійній діяльності педагога. Проаналізовані основні підходи к определению поняття «імідж», виділені основні характеристики «професійного іміджу», определено «професійний імідж педагогів». Осуществлено анализ составляющих структуры професійного

иміджа будучих педагогов, акцентовано внимание на важности их формування для підвищення конкурентоспособности будущего спеціаліста в педагогической сфері. Характеристики структури професійного іміджа будучого педагога здійснено через призму його формування в ході професійної підготовки при навчанні в вищому навчальному закладі.

Ключевые слова: імідж, професійний імідж, імідж педагога, самовершенствование.

SUMMARY

Kozlova Olena, Grebenik Tetyana, Volosyuk Tetyana. The structure of the future teachers' professional image.

The notion of "professional image" has been highlighted and that of the most important teacher's professional success. The basic approaches to definition of the concept of "image" are analyzed, the main characteristics of "professional image" are singled out. The "the future teacher's professional image" has been defined as a future teacher's integrative characteristic, purposefully formed in the processes of training and image-making activity on the basis of systematic combination of personal (moral values, style of behavior, speech, appearance, character, etc.), professional (competence) (social stereotypes, understanding of the profession role in society, communicative profession image in the educational and information space, etc.) concepts represented by the person a whole positive image when interacting with pupils and students, their parents, teachers, society. Comprehensive analysis of the studied phenomenon has made it possible to distinguish the content components, such as personal, activity and social. The structure components of the future teachers' professional image have been analyzed, their formation importance has been emphasized in order to increase the competitiveness of the future specialist in the pedagogical sphere. The structure of the future teacher's professional image has been characterized through the prism of its formation in the course of vocational training during higher education. The effective fulfillment of educational and teaching functions by the teacher should now be complemented by the demonstration of pedagogical skill, which is an indicator of a certain level of professional image formation. The professional image reflects the moral and professional qualities of the specialist and is purposefully designed for the environment, reflecting the extent to which it meets the expectations and needs of society. It has been determined that further research interest is an in-depth study of the formation technologies of the future teachers' professional image in higher education.

Key words: image, professional image, teacher's image, self-taught.

УДК 378.147

Марина Лаврик

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-0786-8940

DOI 10.24139/2312-5993/2019.10/074-085

ПРОБЛЕМА ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУКОВІЙ ДУМЦІ

У статті проаналізовано дослідження вітчизняних учених щодо вдосконалення викладацької діяльності у вищій школі. Визначено, що у вітчизняних наукових джерелах зазначена проблема аналізується в декількох зазначених